

A krasznahorkai várhoz vezető út.

A FELVIDÉK ÉS A VISSZACSATOLT ÖVEZET

IRTA: CHOLNOKY JENŐ EGYETEMI TANÁR

Az a keskeny területsáv, amit most sikerült visszacsatolni, földrajzi szempontból három különböző jellegű terület. Az első darab a Kis-Alföldnek a Dunától északra terjedő részéből való, a második a felvidéki nagy medencékhez tartozik s a harmadik az Északkeleti-Felvidék lábánál végignyúló, alföldi szegély.

A Felvidék ugyanis mingyárt két lényegesen különböző darabra válik szét az Ondova—Tapoly folyók völgyével elválasztva. A hegyek szerkezete szerint a Bártfa fölött emelkedő Zborói-hágóval kell a Kárpátokat ketté vágnunk. Nyugatra Pozsonyig nyulnak el az Északnyugati-Kárpátok, keletre meg az Északkeleti-Kárpátok s tartanak egészen a Visó völgyéből az Aranyos—Beszterce völgyébe átvezető Borsai-hágóig.

Az Északnyugati-Kárpátokhoz csatlakozó hegyvidéket összefoglalóan Északnyugati-Felvidéknek nevezük, az Északkeleti-Kárpátokhoz tartozó hegyvidéket pedig Északkeleti-Felvidéknek mondjuk. Az előbbin laknak a magyarokkal együtt a tótok, az utóbbin a

rutének. Nagyon helytelennek tartom, ha ezt a Felvidéket Ruszinszónak mondjuk. Rutén földnek mondhatjuk, minthogy valóban a falusi nép tulnyomóan rutén, de ez a nép annyira hozzákapcsolódott a magyarsághoz, hogy néhány fizetett agitátoron kívül, a nép semmiféle vonzalmat sem érez a muszkák irányában.

Az Északnyugati-Felvidék háromféle hegységből tevődik össze. Először is Pozsonynál kezdve, egészen a Zborói-hágóig nyulik el a Kárpátok láncolata. Másodsor Szepes, Abauj és Gömör vármegyék területén terpszkedik egy régi, ma már csak romjaiban megmaradt hegység, ez a Szepes—Gömöri—Érc-hegység. Lényegesen különbözik a Kárpátoktól, mert sokkal régibb hegység s nincsenek rajta meredek csúcsok, éles gerincek, rohanó, zuhatagos hegyi patakok, hanem csak szelidebb lejtők, széles hegyhátak. Innen a hajdani hegycsúcsokat lepusztította az idő s a hegyeknek csak „tönkje“, csak a posztamentuma maradt meg, de éppen ezekben akad a legtöbb vastartalmu, igen régi kőzet.

Csak a hegytöncöket itt-ott elfedő mészkőtakarókban látunk merészebb formákat, mert a mészkő mindig meredek sziklafalakban, meg aztán szakadékos völgyekben, barlangokban gazdag.

A Kárpátok és a Szepes—Gömöri-Érchegység összeforrott csoportját aztán az Alföld és Dunántul felől hatalmas kialudt vulkánoszorozat keríti körül. Kezdődnek ezek a vulkánok a Magyar-Érchegységben, Selmecbánya körül, aztán folytatódnak a Börzsönyi-hegységben, majd a Cserháton át a Mátrában, aztán a Zempléni-vulkánsorban. Ez az utóbbi talán a legszebb sorozat. Miskolcnál kezdődik s Eperjes táján ér véget. Azelőtt Eperjes—Tokaji-hegyláncnak mondták tankönyveink, nagyon, de nagyon helytelenül, mert először is nem hegylánc, hanem vulkánoszorozat, másodsor, mert Tokaj az ő aszu-termő hegyével nincs is benne a sorozatban és harmadszor azért rossz, mert Eperjesnél már nincsenek vulkánok. Ezért sokkal helyesebb Zempléni-vulkánsornak neveznünk s ma már földrajzi könyveinkben így is írjuk s a katedrán így is tanítjuk.

A Kárpátok geológiai értelemben véve, egészen fiatalon felgyűrődött lánchegységek, ezért nincsenek bennük nevezetesebb ércelőfordulások. Négy övezetét különböztetjük meg s ezt meg kell értenie annak, aki itt a politikai állapotok és teendők fölött gondolkozni akar. Ne gondolja az olvasó, hogy fölösleges pedantéria ilyesmivel foglalkozni s a hegység szerkezetét tanulmányozni. Meg fogjuk látni, hogy éppen ennek a szerkezetnek megismerése vezethet bennünket igen fontos politikai és történelmi következtetésekre.

A Kárpátok legszélesebb, legegységesebb övezete az úgynevezett homokkő-övezet. Nem nagyon magas, de igen széles, helyenkint száz kilométerre is kiszélesedő, óriási övezet ez s végignyulik a Morva-mezőtől egészen Brassó vidékéig Erdélyben. Olyan összefüggő, egységes láncolat ez, hogy csak mesterséges okoskodással, a hozzákapcsolódó, más felépítésű hegyek figyelembevételével lehet darabokra vágni.

A homokkőhegyek óriási kiterjedésű, széles hegyhátak 1000—2000 m magasságu tetőkkel. A homokkő rossz termőföldet ad, azt is keveset, azért a hegyvidéket 99%-ban rengeteg erdőség borítja. Ezeket a széles, lakatlan, erdős hegyhátakon fut a Magyar-medence vízvázalató vonala is. A kis Poprádtól eltekintve, ezen fut a Duna vizeit az Odera, a Visztula és a Dnyeszter vizeitől elválasztó vonal. Azért ez a széles, lakatlan, nehezen járható hegyvidék a legkitűnőbb országhatár s már ezer éve teljesíti ezt a szolgálatot. Csak a trianoni bölcsek voltak olyan felületesek és tudatlanok, hogy fogalmuk sem volt minderről s a népek százazreit tették boldogtalanná egy maroknyi hazug és haszonvágó csőcselék kedvéért.

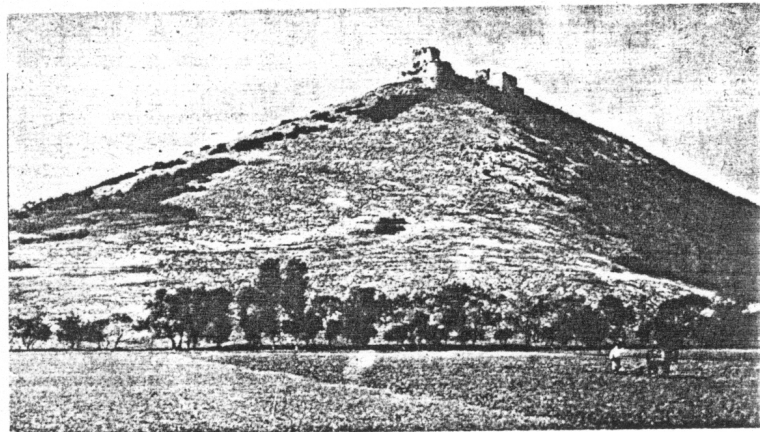
A Kárpátok második övezete a főövezet. Ez kezdődik a Duna partján a Kis-Kárpátokkal, folytatódik a Vágon túl a Kis-Fátrában, aztán a Liptóihavasokban s végre a Magas-Tátrában hatalmas magassággal, impozánsan végződik. A harmadik övezet Nyitránál kezdődik a Zobor-heggyel s első darabja a Nagy-Fátra, második nagy darabja az Alacsony-Tátra s ez keleten a Király-heggyel végződik.

A homokkő-övezet és a főlánc közé iktatódik be a negyedik övezet, a világ egyik csodája. Ez az úgynevezett mészkőszirt-övezet. A hegyek aránylag szelíd lejtővel veszik körül a Vág völgyét s a szelíd lejtőkre a hegyképző erők óriási mészkődarabokat dobáltak oda, mintha csak a Magyar-medence lakóinak védő szelleme olyan sziklacsoportokat akart volna idesorakoztatni, amelyekre szinte bevehetetlen várakat lehetett építeni. A középkorban ez lehetett volna

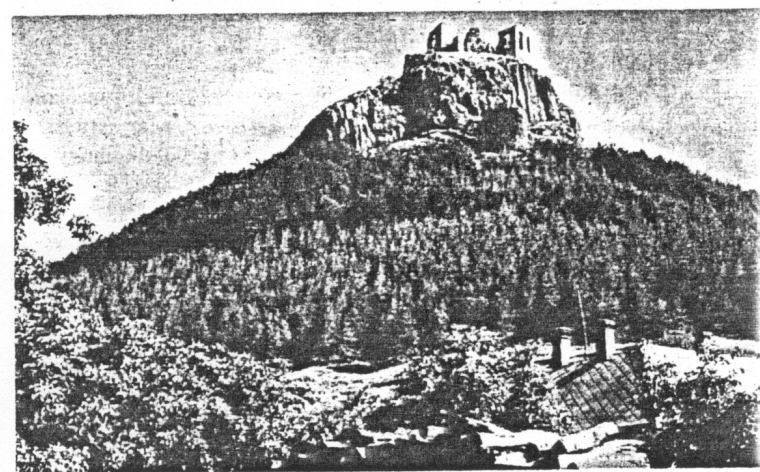
a medence bevehetetlen Maginot-vonala; de sajnos, nem mindig értettük meg nemzetünk védnemtőjének intő szavát!

Mindazáltal nagyon sok szép vár épült ezekre a szirtrekre, kezdve Dévénynél. Detrekő, Temetvény, Jókó, Csejte, Beckó, Trencsén, Oroszlánkő, Ljetava stb. mind ezekre épült leirhatatlanul szép sorozatban. Megvan a szirt-övezetnek folytatása a Vág völgyén túl is, ilyen szirten áll Árva-vára, aztán Nedec és Lubló-vára s a Dunajec ilyen gyönyörű szirtok közt tör keresztül Lengyelország felé. Összesen 4000 szirtet olvashatunk meg, egyik szebb a másiknál.

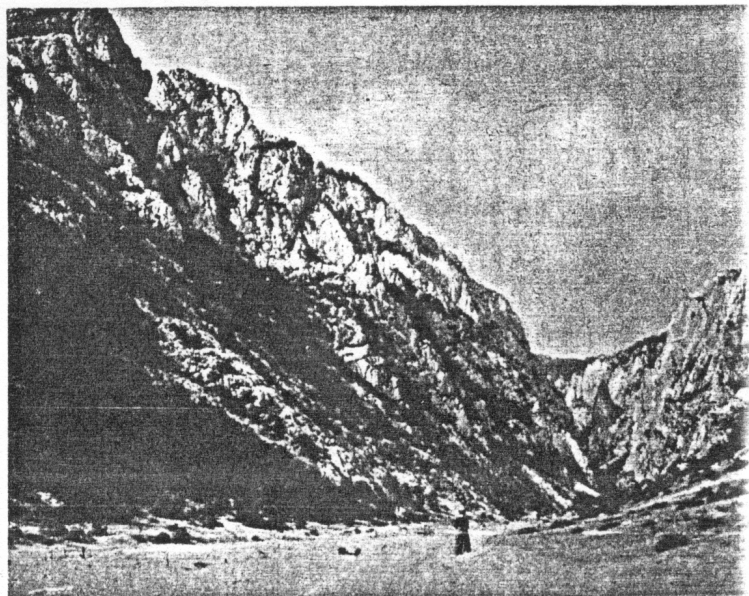
A Kárpátok övezetei közt medencék sorakoznak, mindegyik egy-egy vármegye fészke. A homokkő-



Torna vára.



A füzeri várrom.
Alsó kép: a Szádelői völgy bejárata.



övezet, meg a főlánc közt vannak a Trencsényi-, Árvai- és Nowygarti-medencék. A főövezet és a belső övezet közt vannak az Alsó-Nyitra, a Felső-Nyitra, a Turóci-, a Liptói- és a Szepesi-medencék.

Ezek a medencék kicsinyek, magasan vannak, földművelésre nem nagyon alkalmasak, azért a magyarság ezeket nem nagyon szerette. Csak az Alsó-Nyitra- meg a Szepesi-medence olyan, hogy már a honfoglalók szívesen megtelepedtek bennük, de a többi sokáig majdnem néptelen maradt s csak később szaporodtak el benne az eredetileg hegyeken pásztorkodó szlovákok. Magukban ezek a medencék életképtelenek, gazdaságilag is, politikailag is rá vannak utalva azokra a nagyobb területekre, amelyek felé a medencék völgyei kinyílnak, amerre a medencék folyóinak vize lefolyik. Márpedig ezek a medencék mind a Magyar-medence felé vannak nyitva, minden völgyük oda torkol, fokozatosan kiszélesedve. Még a Szepesi-medence is a Hernád révén, meg a Szepes-Gömöri-Érchegeység a Szepesi-Magurától elválasztó, szerkezeti mélyedésen át sokkal nyiltabb összeköttetésben áll a Magyar-medencével, mint a Lengyel-síksággal, bár a Poprád arrafelé veszi útját! De milyen útját! A leghatalmasabb mészköszirtek közt, óriási kerülővel, szinte eszeveszett kanyarulatokkal tör keresztül a határláncon, úgyhogy völgyében sohasem vezetett kereskedelmi út, sőt hajdan szinte járhatatlan volt, mint a Dunajec völgye.

Azért dugta el IV. Béla féltett családját ide, a Vörös-klastromba, mert oda ugyan a lovas mongolok sohasem juthattak volna el.

Ez az oka annak, hogy a tótok, a kis medencék igénytelen lakói, kénytelenek voltak mindig szezonmunkára vállalkozni s természetesen Magyarországra felé igyekeztek. Budapestet — elmondhatjuk, hogy — tót napszámok építették, az Alföldön ők voltak a legderekabb aratómunkások, mint házalókat, drótosokat, üvegeseket stb. mindenütt ismerték és szerették az országban, mert becsületes, tisztességes, jóra való nép volt. A nyári szezonmunkával szerzett pénzből éltek télen át.

Egészen mások azok a medencék, amelyek a Kárpátok, a Szepes-Gömöri-Érchegeység, meg a vulkáni övezet hegyei között vannak. Ezek sokkal, de sokkal nagyobbak, földművelésre, sűrű lakosság keletkezésére sokkal alkalmasabbak. Ezek a Nógrádi-, a Gömöri- és az Abauji-medencék. Mindegyik egy-egy kis Dunántul abban a tekintetben, hogy a dombokat föl-építő, régibb tengeri rétegek itt is fenn vannak egy-kétszáz méter magasságban s nincsenek úgy elsüllyedve, mint az Alföld alatt. Ezért mindegyik medence igen kedvesen változatos, termékeny dombvidék, azért már a honfoglaláskor ellepte őket a magyarság s tulnyomóan magyarok is maradtak, legfeljebb a cseh statisztikák hajmeresztő hazugságai telepítettek ide tótokat és cseheket.

Ezeket a medencéket most visszakaptuk, nagyon természetesen és a földrajzi tényezők szigorú következettségével, habár nem is egész terjedelmükben, de tulnyomó nagy részüket.

A Kis-Alföldön előretoltuk a határt annyira, hogy legalább a Csallóköz, meg azon túl egy keskeny sáv

visszakerült Érsekújvárral és a nevezetes marcheggi vasutvonalal együtt. De az új határ itt nem természetes, a Mátyus-földjének, egészen Vágújhelyig víz-sza kellett volna jönnie, hisz ez a Magyar-medence-hez szorosan hozzátartozó terület. Pozsony, Nagyszombat és Nyitra az ezeréves magyar történelemnek fontos állomáshelyei s mindig magyarok is voltak, együtt azzal a németiséggel, amely velünk érzett, szabadságharcunkban velünk küzdött és együtt munkálkodott az ország fölvirágztatásában.

Ipolyság visszatéréseivel a Nógrádi-medencének is haza kellett jönnie, tehát Losonc is visszakerült. Rozsnyóval a Gömöri-medencének ez a kissé különálló részmedencéje is visszacsatlakozott s ennek logikus folyományaképpen az Abauji-medence is, a Bodva felső vízvidékével, Jászóval együtt. De így hazakerült az Aggteleki-barlanghoz tartozó hosszúsói ág is. Ezt a visszakapott szép ágat indítványoznám, hogy Ciano-folyosónak nevezzük el, a magyar érdekek hathatós pártfogója tiszteletére.

Nagyon fontos, hogy visszakerült Rimaszombat és Bánréve. Egészen komikus volt, amit ezzel a vasuti csomóponttal elkövettek. A csehek nem tudták sem mire sem használni, nekünk meg tönkretette a vasuti közlekedésünket a Gömöri-medencében. Az ózdi vasgyárhoz csak autobuszokkal lehetett eljutni, meg valami hevenyészett kerülővel minden berendezés nélkül.

Kassa az Abauji-medence gazdasági centruma és a Hernád meg a Tárca völgyén levezető utak összefutásának helye. Itt az északról jövő árunak meg kellett állnia, mert megváltozott a szállítás módja és célja. Az „en gros“ érkező áru innen „en detail“ ment szét s viszont a Magyar-medencéből mindenfelől összefutó áru innen „en gros“ ment ki északra. Így lett Kassa igen nevezetes kereskedőváros. Eperjes mintegy elővárosa volt ebben a tekintetben s Eperjesnek is vissza kellett volna térnie. Most így zsákutcába került, valósággal halálra van ítélve.

Az Északkeleti-Felvidék lábánál elhuzódó alföldi sáv annyiban rendkívül nagy jelentőségű ránk nézve, hogy a Felvidék völgyeinek kijáratában keletkezett, nevezetes vásárhelyek és pedig Ungvár, Munkács és Beregszász most a kezünkben van, tehát a Felvidék, hogy úgy mondjuk, gazdátlanul maradt. Ha ott nem a mivelünk együtt érző, jóra való rutén nép, hanem valami magyargyűlölő, balkáni horda fészkelne, csak le kellene zárunk a határt s éhen veszne az egész hegyvidék. Nem is képzelhető el, hogy a népek önrendelkező jogának tiszteletben tartása esetén ez a teljes szívvel-lélekkel hazakivánczó rutén nép ne tehetné azt, amit akar s amit gazdasági helyzetének józan megítélése szinte követel.

A visszakerült terület több, mint 12.000 négyszögkilométer, tehát ezzel Csonkahazánk területe mintegy 13%-kal megnövekedett s mivel a terület lakossága körülbelül egymillió, tehát a lakosság is mintegy 12%-kal növekedett. Az Északnyugati-Felvidéknek az a része, amely nem került vissza, az most még rosszabb gazdasági helyzetbe jutott, mint amilyenben volt. A földrajzi tényezők itt is döntőleg fogják az eseményeket irányítani!